

UTILIZAREA PLANTELOR MEDICINALE ȘI AROMATICE ÎN AMENAJĂRILE PEISAGERE PUBLICE ȘI GRĂDINILE PRIVATE: PERSPECTIVE ȘI PRACTICI INTEGRATE

THE USE OF MEDICINAL AND AROMATIC PLANTS IN PUBLIC LANDSCAPE DESIGNS AND PRIVATE GARDENS: INTEGRATED PERSPECTIVES AND PRACTICES

CZU: 633.8:712

<https://doi.org/10.59295/spd2025e.70>

Natalia CIUBUC

ORCID: 0000-0002-9007-9300

E-mail: natalia.ciubuc@usm.md

Universitatea de Stat din Moldova, Chișinău, Republica Moldova

Stela CURCUBAT

ORCID: 0000-0002-9921-2139

E-mail: stelacurcubat@gmail.com

Muzeul Național de Etnografie și Istorie Naturală, Chișinău, Republica Moldova

Sergiu PANĂ

ORCID: 0000-0002-4941-0639

E-mail: segiupana12@gmail.com

Muzeul Național de Etnografie și Istorie Naturală, Chișinău, Republica Moldova

Summary. Medicinal and aromatic plants represent an essential element in landscape design, having both aesthetic and functional roles, with an impact on public health, biodiversity, and environmental sustainability. This article analyses the ways these plants can be integrated into public and private green spaces, highlighting their therapeutic, ecological, and educational benefits, based on recent research as well as international practices and those applied in the Republic of Moldova.

Keywords: medicinal plants; landscape design.

INTRODUCERE

În contextul creșterii interesului pentru soluții sustenabile și pentru promovarea sănătății prin natură, plantele medicinale și aromatice devin componente tot mai valoroase în amenajările peisajere. Grădinile publice și private pot valorifica aceste specii nu doar pentru frumusețea lor, ci și pentru proprietățile lor terapeutice și rolul ecologic, contribuind la conservarea biodiversității și la educarea comunității. Studii recente demonstrează că includerea plantelor aromatice în peisaje urbane poate reduce temperatura cu 10-15% și îmbunătăți confortul termic cu până la 26% [1].

Utilizarea plantelor medicinale și aromate în amenajarea peisajului are rădăcini adânci în istoria civilizației umane, fiind influențată de necesități practice, valori culturale, simbolice și estetice [2,3]. Încă din Antichitate, aceste plante au fost cultivate nu doar pentru beneficiile lor terapeutice, ci și pentru parfum, frumusețe și utilizări ritualice. De exemplu, în Egiptul Antic, plante precum busuiocul (*Ocimum basilicum*), menta (*Mentha spicata*) și coriandrul (*Coriandrum sativum*) erau cultivate în grădinile templelor și ale palatelor regale, inclusiv în scopul utilizării lor în ceremoniile religioase în ritualurile sacre. Grecii au continuat această tradiție, cultivând salvie (*Salvia officinalis*) pentru ritualuri purificatoare, mentă pentru uz medicinal și dafin (*Laurus nobilis*) în curți și temple, solitar sau tunse în garduri verzi, acesta fiind un simbol al victoriei, înțelepciunii și clarității minții. Romanii au integrat plantele medicinale și aromate în mod sofisticat în peristiluri și grădini interioare, unde rozmarinul (*Rosmarinus officinalis*), cimbrul (*Thymus vulgaris*) și lavanda (*Lavandula angustifolia*) erau utilizate atât pentru parfumul său deosebit, condimentarea preparatelor culinare, utilizarea în băile publice, atât și pentru textura, aroma și culoarea lor.

În Evul Mediu, plantele medicinale și aromatice au fost cultivate predominant în grădinile monastice, care au devenit adevărate centre de cultivare și cercetare a plantelor cu proprietăți vindecătoare. Aceste grădini erau organizate riguros, în parcele ordonate, fiecare specie având un loc bine determinat. Printre plantele frecvent cultivate se numărau isopul (*Hyssopus officinalis*) - folosit pentru purificarea aerului și în ritualuri religioase, pătrunjelul (*Petroselinum crispum*), gălbenelele (*Calendula officinalis*), melisa (*Melissa officinalis*), considerată calmant nervos, menta (*Mentha spp.*), cu rol în tratarea problemelor digestive și igienizare, și salvia (*Salvia officinalis*), denumită sugestiv „*Salvia salvatrix*” datorită proprietăților sale medicinale. Aceste plante contribuiau și la ambientul vizual al spațiilor monastice, în care ordinea geometrică a grădinilor reflecta ordinea spirituală.

În perioada Renașterii, utilizarea plantelor aromatice a cunoscut o nouă dimensiune estetică. Grădinile italiene renascentiste, precum cele de la Villa d'Este din Tivoli, includeau partere de rozmarin, lavandă, salvie și cimbru, accentuând ordinea, proporția și armonia compoziției peisagere. În Franța barocă, grădinile de la Versailles, Villandri, pe lângă plantele strict ornamentale, includeau și partere utilitare în care de rând cu cultivarea legumelor de sezon erau lavandă și dafin, integrate estetic în schemele geometrice complexe caracteristice acelei perioade.

În secolele XVIII-XIX, odată cu dezvoltarea botanicii ca știință și expansiunea colonială, în grădinile europene au fost introduse numeroase specii exotice, precum vanilia, piperul negru ș.a. În renumita Chelsea Physic Garden din Londra erau cultivate inclusiv așa plante medicinale precum *Echinacea*, *Valeriana officinalis* și *Angelica archangelica*, inclusiv în scopuri de cercetare și educație. În aceeași perioadă, în grădinile victoriene, specii precum vinărița (*Galium odoratum*), apreciată pentru mirosul său de vanilie, pelinul (*Artemisia absinthium*), degetarul purpuriu (*Digitalis purpurea*), diverse specii de salvie sunt tot mai des utilizate și ca plante ornamentale în amenajările peisajere.

REZULTATE ȘI DISCUȚII

În perioada modernă și contemporană, plantele medicinale și arome sunt utilizate atât în grădini private, cât și în spații publice pentru a crea diversitate vizuală și senzorială, având funcții ecologice și valori terapeutice [4-7]. În designul peisajer contemporan, specii precum lavanda (*Lavandula angustifolia*), rozmarinul (*Rosmarinus officinalis*), cimbrisorul (*Thymus sp.*) și menta (*Mentha x piperita*) sunt folosite în grădini senzoriale și terapeutice, contribuind la bunăstarea psihică a utilizatorilor. Totodată, în grădinile de permacultură și grădinile „urbane”, plante precum busuiocul (*Ocimum basilicum*), oregano (*Origanum vulgare*), corovatica (*Salvia nemorosa*), echinacea (*Echinacea purpurea*) sau monarda (*Monarda fistulosa*) sunt valorificate nu doar pentru uzul culinar și medicinal, ci și pentru capacitatea lor de a atrage insecte polenizatoare și de a susține biodiversitatea sau pentru calitățile lor ornamentale deosebite, inclusiv datorate rezistenței sporite la secetă și poluare. Utilizarea în amenajările urbane a speciilor cu aspect „sălbatic” are acțiuni benefice asupra stărilor de anxietate și în general a stării psihologice a locuitorilor din megapolisuri, în ultimele decenii atestându-se chiar o modă pentru amenajări cu plante preluate din mediul natural, multe din care au și calități curative.

Astfel, utilizarea plantelor medicinale și aromatice în peisagistică a evoluat de la funcții strict utilitare și rituale la funcții estetice, educative, terapeutice și ecologice, reprezentând un exemplu complex al interacțiunii dintre om, plante și spațiul construit.

Modalitățile de încadrare a plantelor medicinale și arome în amenajările peisajere publice și grădinile private variază în funcție de tipul spațiului, de stilistica și conceptul peisajer, și de obiectivele funcționale urmărite.

Astfel, în amenajările peisajere publice acestea pot fi utilizate în:

a) *Partere tematice și grădini senzoriale*. Grădinile senzoriale din spațiile publice sunt amenajate pentru a stimula simțurile vizitatorilor, în special mirosul, văzul și simțul tactil, contribuind la relaxare și terapie prin natură [7,8]. Un exemplu elocvent este „Poison Garden”, din cadrul Alnwick Garden (Marea Britanie), care include o colecție de plante medicinale și toxice, și sectoare dedicate salviei, lavandei, rozmarinului și cimbrului. În Jardin des Plantes (Paris, Franța) parterele tematice includ plante aromatice și medicinale ordonate sistematic pentru studiu și educație publică. Un bun exemplu sunt și renumitele Knot-garden din Marea britanie, care încorporează plante medicinale și arome în partere clasice din cimișir tuns.

b) *Grădinile terapeutice* pot fi integrate în amenajările peisajere de pe teritoriul spitalelor, centrelor de recuperare și a parcurilor urbane în special pentru efectele lor benefice asupra sănătății mintale și fizice [9]. Exemple: Legacy Emanuel Medical Center Healing Garden (Portland, SUA), unde lavanda, menta, rozmarinul și cimbrul sunt utilizate pentru proprietățile lor calmante și revitalizante, iar grădina St. Joseph Mercy Hospital (Michigan, SUA) include rute senzoriale cu plante aromatice pentru stimularea cognitivă a pacienților cu afecțiuni neurologice.

c) *Borduri decorative și delimitări vegetale*. Plantele aromatice sunt utilizate ca borduri joase la margini de alei sau peluze, datorită structurii compacte, parfumului in-

tens și întreținerii reduse. Astfel, monarda, cicoarea, irisul, degetarul, rozmarinul sau cimbrul sunt plantate pe marginea căilor de circulație în Royal Botanic Garden Edinburgh (Scoția), Kew Gardens (Londra, Marea Britanie) ș.a.

d) Pajiștile florale și benzile aromatice sunt tot mai des utilizate în designul urban contemporan. Plantele medicinale și aromatice sunt utilizate pentru a crea condiții favorabile polenizatorilor și a menține biodiversitatea urbană. Un exemplu frumos în acest sens sunt: High Line Park (New York, SUA) și Gardens by the Bay (Singapore), unde numeroase plante aromatice sunt incluse în grădini cu aspect de pajiști seminaturale, încadrate printre metal și beton.

e) Grădini tematice specializate precum „grădina farmaceutică” în care sunt cultivate specii cu valoare terapeutică, inclusiv plante rare și amenințate, cu scopul conservării și cercetării; „grădina de plante aromatice și condimentare”, care combină utilizarea culinară cu valoarea olfactivă și decorativă; „grădini melifere și pentru polenizatori”, ce sprijină ecosistemele locale prin atragerea insectelor benefice, și „grădini cu tematică istorică sau culturală”, care includ plante medicinale tradiționale, oferind o dimensiune educațională și culturală, de exemplu grădinile biblice.

Instituțiile specializate, precum Grădina Botanică Națională „Al. Ciubotaru”, desfășoară activități de multiplicare ex-situ și reintroducere a speciilor rare sau amenințate cu dispariția, asigurând astfel conservarea patrimoniului genetic și valorificarea durabilă a acestora în amenajări peisagere. Actualmente Colecției de Plante Medicinale din Grădina Botanică Națională (Institut) „Al. Ciubotaru” însumează 367 taxoni, încadrați în 3 filumuri, 5 clase, 66 familii și 184 genuri. În perioada 2013-2022 colecția a fost completată cu 82 taxoni obținuți prin schimbul internațional de semințe (Index Seminum), precum și din flora spontană locală [10].

d) Grădini comunitare și educative. În orașe, grădinile comunitare includ parcele dedicate plantelor comestibile, medicinale și aromatice, având rol educativ și social. De exemplu Incredible Edible Todmorden (Marea Britanie) este un proiect urban de transformare a spațiilor verzi în grădini comestibile cu plante aromatice, medicinale și legume.

Și grădinile private oferă multiple oportunități de încadrare a plantelor medicinale și aromatice în amenajarea spațiului locuit.

a) Grădini de bucătărie (potager). În grădinile private, plantele aromatice sunt cultivate alături de legume și flori comestibile în paturi ordonate, specifice grădinilor franceze potager după exemplul Chateau de Villandry (Franța), cu renumitele sale grădini potager ornamentale, unde gălbenelele, cârciumăresele, cimbrul, lavanda și oregano sunt plantate de rând cu roșiile, varza, prazul ș.a.

b) Cultivarea în containere și jardiniere este o modalitate recomandată în special pentru decorarea balcoanelor, teraselor și micilor grădini urbane. Plante precum busuiocul, menta, oregano, salvia, rozmarinul și chiar fragii sunt cultivate în jardiniere sau containere ceramice sau din lemn, amplasate pe terasă sau pe suporturi decorative.

c) Borduri perene și straturi mixte. Bordurile perene permit asocierea unui asortiment destul de larg de plante medicinale și aromate cu plante decorative, utilizate pentru diversificarea asortimentului, creare de contrast de texturi și culori, atragerea păsărilor și fluturilor și nu în ultimul rând pentru scopuri utilitare.

d) Rocării și grădini mediteraneene. Plantele aromatice mediteraneene, precum rozmarinul, lavanda, pelinul și cimbrul, sunt ideale în rocării și pe soluri nisipoase sau pietroase, fiind integrate adesea în grădini cu inspirație provenșală [11].

Pentru o integrare eficientă, este necesară o planificare riguroasă care să includă selecția speciilor adaptate condițiilor locale, metode adecvate de cultivare, recoltare și depozitare corectă, dar și elaborarea unor scheme de plantare care să integreze plantele medicinale și aromate într-un mod cât mai armonios.

CONCLUZII

1. Integrarea plantelor medicinale și aromate în amenajările peisajere publice și în grădinile private îmbină esteticul cu funcționalul și terapeuticul, creând spații atractive, sănătoase și sustenabile.

2. De la marile grădini botanice și parcuri urbane până la grădinile senzoriale private, aceste plante contribuie la biodiversitate, sănătate și bunăstarea comunităților, reflectând continuitatea valorilor culturale și ecologice de-a lungul istoriei designului peisajer.

3. Plantele medicinale și aromatice reprezintă o resursă valoroasă în amenajările peisagere publice și private, oferind multiple avantaje estetice, terapeutice, ecologice și educaționale. Integrarea lor trebuie să fie susținută de cercetare științifică și practici tehnologice adecvate pentru a asigura durabilitatea și eficiența acestor amenajări. Astfel, se pot crea spații verzi multifuncționale, care să răspundă nevoilor contemporane de sănătate, conservare și educație ambientală.

REFERINȚE:

1. MAKNEA, K. I., TZORTZI, J. N., ASĂNICĂ, A. C. *Improvement of the urban microclimate with aromatic and medicinal plants*. Romanian Journal of Horticulture, 2024, DOI: 10.51258/RJH.2024.06.
2. IACOBESCU, O.-J. Utilizarea ornamentală a plantelor medicinale, aromatice și condimentare în grădina familială, USAMV Timișoara, 2005, 174 p.
3. ILIESCU, A.-F., Istoria artei grădinilor, Ed. Ceres, București, 2014, 464p. CER978-973-40-1047-9.
4. ANDREUCCI, M.B.; RUSSO, A.; OLSZEWSKA-GUIZZO, A. Designing Urban Green Blue Infrastructure for Mental Health and Elderly Wellbeing. Sustainability 2019, 11, 6425.
5. ORLÓCI, L.; FEKETE, A. Ornamental Plants and Urban Gardening. Plants 2023, 12p.

6. PIMENTEL, H. C. B., DE LIMA, A. P. M., LATAWIEC, A. E. *Recommendations for Implementing Therapeutic Gardens to Enhance Human Well-Being. Sustainability*, 2024, 16(21) p.
7. VUKOVIC, N.; MINGALEVA, Z. Towards a Sustainable City with a Sensory Garden in the Context of Urban Well-Being. *Sustainability* 2023, 15p.
8. KRZEPTOWSKA-MOSZKOWICZ, I., MOSZKOWICZ, Ł., PORADA, K. Urban Sensory Gardens with Aromatic Herbs in the Light of Climate Change: Therapeutic Potential and Memory-Dependent Smell Impact on Human Well-being. *Land* 2022, 11p.
9. TELEUȚĂ, A., COLȚUN, M., MIHĂILESCU, C., CIOCÂRLAN, N. *Universul plantelor. Plante medicinale*. Chișinău: Litera International, 2008, 336p.
10. CIOCÂRLAN, N. Diversitatea taxonomică a colecției de plante medicinale din Grădina Botanică Națională (Institut) “Al. Ciubotaru” In: *Studia Universitatis Moldaviae (Seria Științe Reale și ale Naturii)*. 2023, nr. 1(171), pp. 29-36. ISSN 1814-3237.
11. MAKNEA, K. I., NERANTZIA TZORTZI, J., ASĂNICĂ, A. *The contribution of co-cultivation of Mediterranean aromatic and medicinal plants to sustainable urban development. Acta Horticulturae* 1358, 2023, p.123–130.